

Hybridisatie bij ganzen

André van Kleunen, Roy Slaterus, Kees Koffijberg &
Hans Schekkerman, Sovon Vogelonderzoek Nederland

Binnen de vogels zijn de ganzen één van de voornaamste groepen waarbij hybridisatie optreedt. Uit een recent gepubliceerd overzicht van Ottenburghs blijkt dat wereldwijd meer dan 60% van de ganzensoorten kruist in het wild. Tussen 2005 en 2016 werden bij Waarneming.nl liefst 24 verschillende hybridecombinaties gemeld. Daarbij moeten we bedenken dat herkenning van hybriden niet altijd een gemakkelijke opgave is. Het gaat om hybridisatie tussen inheemse ganzensoorten, maar deels ook om hybridisatie met exotische soorten en met soepganzen (nazaten van gedomesticeerde grauwe ganzen).

De ontstaanswijze van hybriden is heel divers. In Nederland zullen ze vaak ontstaan in situaties waar meerdere soorten in hetzelfde gebied broeden en het gemakkelijk tot gemengde families komt (bijvoorbeeld na een verstoring of bij paniek), waarbij de kuikens dan op de verkeerde soortkenmerken worden ingeprent.

De nakomelingen van gemengde paren van het genus *Anser* (grauwe ganzen, kolganzen, rietganzen en andere) met die van het genus *Branta* (brandgans, Canadese ganzen etcetera) zijn grotendeels onvruchtbaar. Echter, nakomelingen van kruisingen van verschillende soorten binnen het genus *Anser* of binnen het genus *Branta* zijn deels wel gedeeltelijk vruchtbaar.

In Nederland vastgestelde hybriden met exoten

Onder de 24 vormen van hybriden die in Nederland zijn vastgesteld, komen combinaties met betrokkenheid van brandgans (10x) en grauwe gans (7x) het vaakst voor. Grauwe gans x Canadese gans en brandgans x Canadese gans zijn veruit in de meerderheid. De eerstgenoemde combinatie vinden we over het hele land, terwijl de laatstgenoemde vooral een Hollands fenomeen is.

Met name in Noord-Holland is een groeiende aantal 'Branta-hybriden' aanwezig, ontstaan uit mengparen van brandganzen en kleine en grote Canadese ganzen. De nakomelingen daarvan zijn vruchtbaar en vormen momenteel een zelfstandige populatie. Daarnaast mengen soepganzen zich vaak in groepen wilde ganzen. Ook mengen ze met wilde grauwe ganzen die feitelijk hun stamvader zijn. Zeldzamere exoten die kunnen hybridiseren met inheemse ganzen zijn keizergans en Hawaiigans (vooral met brandgans) en Indische gans en zwaangans (vooral met grauwe gans).

Het percentage hybride ganzen is in het algemeen laag en ligt doorgaans in de ordegrootte van enkele procenten. Dat het aantal waarnemingen van hybriden toeneemt, is deels een gevolg van meer aandacht van waarnemers en betere hulpmiddelen (veldgidsen en fotomateriaal) bij de determinatie; deels zal het echter om een echte toename gaan (met name bij de Branta-hybriden in Noord-Holland).

Noord-Hollandse Branta-hybriden. (Foto: Roy Slaterus)

De Noord-Hollandse 'Branta-hybriden'

In Noord-Holland in de driehoek Purmerend-Hoorn-Alkmaar is een gemengde populatie van 'Branta-hybriden' aanwezig. De vogels hebben onmiskenbaar een oorsprong uit mengparen, maar vormen inmiddels een op zichzelf staande populatie. Ze vertonen grote variatie in uiterlijke kenmerken.

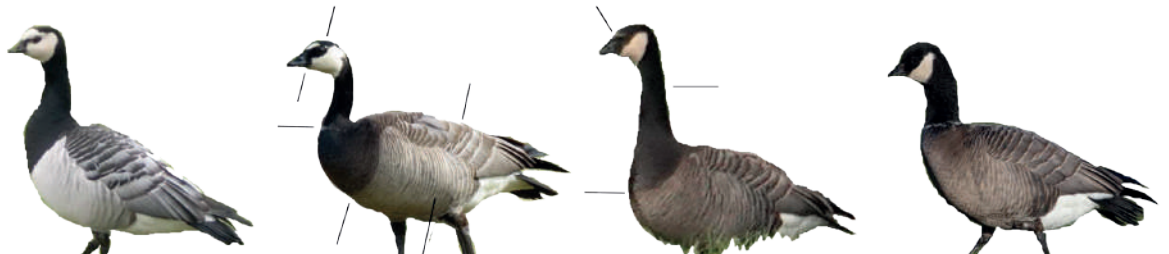
Sommige exemplaren lijken vrij sterk op zuivere brandgans, andere juist op kleine of grote Canadese gansen. Afwijkende kenmerken (zoals tekening op het voorhoofd of kleur van de borst) zullen bij geoefende waarnemers snel in het oog springen. Toch worden deze hybriden geregeld nog gemeld als zuivere exemplaren, vooral als zuivere kleine Canadese gansen. Het gaat tegenwoordig vermoedelijk om minstens 400 broedparen. Hybridisatie treedt hier al meerdere generaties lang op en mengparen bestaande uit zuivere brand- en Canadese gansen zijn er tegenwoordig nog maar weinig te vinden en het is goed om hier een vinger aan de pols te houden. Het is een interessant fenomeen dat meer bekendheid verdient en meer aandacht bij de ganzenmonitoring.

Op dit moment worden bij tellingen in zomer en winter van brandgans en Canadese gans de verschillende soorten en hybriden nog niet altijd goed onderscheiden, omdat de herkenning in het veld geen sinecure is. De bijgaande tabel geeft de kenmerken waarmee respectievelijk hybriden die veel op brandgans of op kleine Canadese gans lijken van die soorten kunnen worden onderscheiden.

Tabel 1. Onderscheidende kenmerken van hybriden brandgans x Canadese gans.

De grote meerderheid van de hybride vogels ligt qua uiterlijk tussen de twee beschreven typen in.

kenmerken	brandgans	hybride ('brandgans-type') hybride als ≥1 kenmerk aanwezig	hybride ('Canadese type') hybride als ≥1 kenmerk aanwezig	kleine Canadese gans
grootte en bouw	vrij kleine, compacte gans met matig korte hals		• hals langer dan brandgans • lichaam groter dan brandgans	kleiner dan (<i>minima</i>) tot even groot als brandgans, bij <i>minima</i> hals kort, kop rond, snavel klein
kleedkleur algemeen	zwart – grijs – wit	• als bruintint aanwezig		zwart – bruin – wit
kop	voorhoofd wit; zwart van oog alleen smal verbonden met snavelbasis (mondhoek in wit)	• zwarte verbinding oog – kruin • brede zwarte verbinding naar snavelbasis (mondhoek in zwart)	• voorhoofd (deels) wit • of voorhoofd grijswit gevlekt	hele kop zwart m.u.v. witte wang en keel (soms zwarte keelstreep)
hals en borst	zwarte hals loopt door op borst; scherpe grens met buik en flank	• centrale / onderste deel borst grijs, onderrand vaag begrensd • soms licht bandje tussen zwarte hals en borst	• zwart van hals loopt ver door op borst, met vrij duidelijke afscheiding naar buik en flank	zwarte hals eindigt aan halsbasis ('kous'); borst vrij donker bruin (<i>minima</i>) tot licht (<i>hutchinsii</i>), soms wit bandje aan halsbasis
flank en buik	grondkleur wit, met vage licht-grijze bandering (m.n. achter-flank)	• grondkleur groezelig (licht)grijs, met grijze / grijsbruine bandering		grondkleur grijsbruin tot vrij donker bruin, soms met warme (purper)glans; flank gebandeerd
dekveren rug en bovenvleugel	basis blauwig grijs, zwartige subterminale band, witte eindband; nabij achterhals overheerst zwart	• subterminale band meer bruin dan zwart, vager/breder • veerbasis heeft bruintint		variabel; bij <i>minima</i> vaak grijze veerbasis – donkere subterminale – lichte eindband; andere subsp. bruiner en egalier

Verder lezen

Waarnemingen van hybride gansen in Nederland (Ottenburghs, 2017):

https://www.nou.nu/limosa/limosa_search2.php

Risico-analyse geïntroduceerde gansen:

<https://www.sovon.nl/nl/content/risicoanalyse-geintroduceerde-gansen>

Meer informatie over de Noord-Hollandse 'Branta-hybriden':

<https://www.intobirding.com/northhollandgeese.html>

